

■ Ἡρωες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασως

Νεομάρτυρες
Μὲ τὸ αἷμά τους
διετήρησαν ζωντανὸ τὸν Ἑλληνισμό*
«...νέοι Μερκούριοι, Προκόπιοι καὶ Γεώργιοι...»

Τὸ παρὸν κείμενο τῆς σειρᾶς ἀφιερωμάτων στὸ 1821, ἀφιερωμάτων στὸ 1821, πού οἱ Πανέλληνες ἐορτάζουν τὴν Ἐθνική τους Παλιγγενεσία, ἀφιερώνεται στοὺς Νεομάρτυρες.

* * *

Νεομάρτυρες εἶναι ὅσοι κατὰ τὴν ὀθωμανική τυραννία προτίμησαν τὰ μαρτύρια καὶ τὸν θάνατο ἀπὸ τὸ νὰ ἀλλαξοπιστήσουν. Ἔτσι μὲ τὸ αἷμά τους ὄχι μόνο διατήρησαν στὴν ζωὴ τὸν Ἑλληνισμό, ἀλλὰ καὶ τὸν ὀδήγησαν στὴν Ἐλευθερία.

Ὁ ἀγωνιστὴς τοῦ 1821 καὶ λόγιος Μιχαὴλ Οἰκονόμου (1798-1879) στὰ «Ἱστορικὰ τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας», σημειώνει, ὅτι ὅσοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἀλλαξοπίστησαν καὶ δὲν διέφυγαν στὴν Δυτικὴ Εὐρώπη,

«περὶ πολλοῦ ποιούμενοι τὰ ἔμφυτα εἰς πάντας τοὺς Ἑλληνας αἰσθήματα τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τῆς θρησκείας, πιστοὶ εἰς τὴν θρησκείαν, τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπην καὶ τὴν τῆς καταγωγῆς των εὐγένειαν, τὴν θεῖαν μετὰ πίστεως καὶ ἐλπίδος ἐπικαλεσθέντες ἀντίληψιν δὲν ἀπηλπίζοντο, ἀλλὰ ἀπεφάσισαν νὰ μείνωσι καὶ νὰ ὑποστῶσιν ἐν ὑπομονῇ χριστιανικῇ καὶ φρονήσει κατ' ἀνάγ-

κην, τὸν ἐπιβαλλόμενον αὐτοῖς βαρὺν κλοιὸν τῆς ὑποταγῆς, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι, ἐνδομύχως μὲν μῖσος κατὰ τῶν τυράννων ἄσπονδον σώζοντες... πόθον δὲ διάπτυρον τῆς ἐλευθερίας τρέφοντες»¹.

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα ὁ Στίβεν Ράνσιμαν γράφει:

«**Η** ἱστορία τῆς Τουρκοκρατίας ἔχει νὰ ἐπιδείξει ἐλάχιστους περιφανεῖς ἥρωες. **Π**ρόκειται ὅμως γιὰ μία ἡρωϊκὴ ἱστορία καθ' ἑαυτήν. **Εἶ**ναι ἡ ἱστορία ἐνὸς καταπιεσμένου λαοῦ, ποὺ ἀρνήθηκε νὰ ἀπολέσει τὴν ταυτότητά του καὶ νὰ ξεχάσει τὶς ὑψηλές του παραδόσεις. **Κ**αὶ ἦταν, ὑπεράνω ὅλων, ἡ Ἐκκλησία ἐκείνη ποὺ κράτησε ἀναμμένη τὴν φλόγα»².

* * *

Ὁ **καθηγητὴς** Διονύσιος Ζακυθινὸς τονίζει ἐπίσης, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἦτοι ὑπὸ ξενικὴ δουλεία, «**ἀ**πάρτισε ἐθνικὴ καὶ ἠθικὴ κοινότητα ἐντὸς τοῦ ἀναπεπταμένου δικτύου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀργανώσεως»³.

Κατὰ τοὺς αἰῶνες τῆς σκληρῆς δουλείας ὑπὸ ἀλλόθρησκο κατακτητῆ, ἡ διατήρηση τῆς χριστιανικῆς ὀρθόδοξης πίστεως σήμαινε καὶ τὴν διατήρηση τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας τῶν Ἑλλήνων. **Α**ντίθετα, ἡ ἀπώλεια τῆς θρησκευτικῆς πίστεως σήμαινε καὶ ἀπώλεια τῆς ἐθνικῆς συνείδησης. **Τ**ὸ λαϊκὸ «**Χ**ρονικὸ» τῆς κωμόπολης Λύσης Ἀμμοχώστου (ἰδιαίτερης πατρίδας τοῦ Γρηγορίου Αὐξεντίου, ποὺ σήμερα εἶναι στὰ κατεχόμενα ἀπὸ τὴν Τουρκία ἐδάφη τῆς Κύπρου), γράφει χαρακτηριστικὰ:

«**Σ**τὶς 9 Ἰουλίου 1821 οἱ Τοῦρκοι ἐθανάτωσαν τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Κοτσαμπάσηδες καὶ τοὺς ἐχούμενους ἀνθρώπους, ἐπῆραν τὸ μάλιν (σημ. περιουσία) τους καὶ ἔγδυσαν τὰ Μοναστήρια καὶ τὲς Ἐκκλησιῆς καὶ Χριστιανούς πολλούς ἐτούρκεψαν»⁴.

«Τούρκεψε» σημαίνει έξιπλαμίστηκε, δηλαδή χάνοντας την πίστη του έχανε και την ελληνική του συνείδηση.

* * *

Κατὰ την Τουρκοκρατία, όποιος Χριστιανός, για όποιοδήποτε λόγο, έθεωρείτο μουσουλμάνος δεν μπορούσε να έπιστρέψει στην Πίστη του. **Αν** τó έπραττε, έθεωρείτο προδότης τού Ισλάμ και óδηγείτο στο Μαρτύριο. **Τό** να μείνει ó Έλληνας πιστός στην Πίστη του, άρα και στην ιδιοπροσωπία του, δεν ήταν καθόλου εύκολο.

Οί έξωμότες έχαιραν σημαντικῶν προνομίων: γλύτωναν από τó παιδομάζωμα, άπαλλάσσονταν τού βαρύτετου κεφαλικού φόρου, πού πλήρωναν οί μη μουσουλμάνοι, κάποιοι άποκοτούσαν διοικητικές θέσεις και γαιές και από σκλάβοι (ραγιαδες) γίνονταν κύριοι και, πολλές φορές, άγάδες...⁵.

Ο Ρώσος Μοναχός Βασίλειος Μπάροσκι παρέμεινε στην Κύπρο στα μέσα της δεκαετίας τού 1730 και «είχε κλάψει πικρά αναλογιζόμενος την τραγικότητα της ζωής τών Ελλήνων εκείνων, πού άδυνατουήντες να πληρώσουν τόν κεφαλικό φόρο προσέρχονταν στο Ισλάμ»⁶.

Επί πλέον τού κεφαλικού φόρου και λόγω της ταπεινωτικής ιδιότητας τού σκλάβου, οί Έλληνες δεν όριζαν τούς έαυτούς τους, ούτε τά παιδιά τους. **Τό** παιδομάζωμα, τών άγοριών για στρατολόγηση, και τών κοριτσιών για τά χαρέμια και για άθέλητους γάμους με Τούρκους, ήταν τó καθημερινό μαρτύριό τους.

* * *

Σέ αυτή την τυραννία άναδείχθηκαν οί Νεομάρτυρες.

Έγραψε σχετικά ó Γεννάδιος Σχολάριος, πρώτος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως επί Τουρκοκρατίας:

«**Ας** μην άμφιβάλλει κανείς ότι υπάρχουν νέοι Μερκούριοι, Προκόπιοι και Γεώργιοι – και ίσως μάάλιστα είναι μεγαλύτεροι από εκείνους έφόσον είναι γενναιότεροι... **Γιατί** οί νέοι αυτοί όμολογητές ύποφέρουν με θαυμαστή καρ-

τερία ἀκατονόμαστες καθημερινές πικρές ταλαιπωρίες ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ἀπλῶς καὶ μόνον ἐπειδὴ εἶναι Χριστιανοί. **Καὶ** δὲν διστάζουν καν νὰ ζοῦν ἔτσι, καὶ ἄς μὴν υπάρχει γι' αὐτοὺς ἐλπίδα διαφυγῆς... καὶ οὔτε διαταράσσει τὴν ἀγάπη τους γιὰ τὸν Ἰησοῦ ἢ διαδικασία τῆς ἀποστασίας...»⁷.

Οἱ Ἕλληνες πὺν ὑπέστησαν τὰ μαρτύρια καὶ τὸν θάνατο ἀπὸ τοὺς Ὀσμανίδες ἀποτελοῦν νέφος μαρτύρων. **Κάθε** περιοχὴ τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Κωνσταντινούπολης ἔχει τοὺς μάρτυρές της. Αὐτοί, μὲ τὴν θυσία τους, κράτησαν ὄρθιο τὸ Γένος. **Οἱ** περισσότεροὶ ἀνώνυμοι. **Ὁ** Θεὸς τοὺς γνωρίζει. **Ἐ**πώνυμοι περίπου διακόσιοι, πὺν ἡ μνήμη τους ἐσορτάζεται ὅσο ὑπάρχει Ρωμιοσύνη καὶ «ἡ Ρωμιοσύνη θὰ χαθεῖ ὄντας ὁ κόσμος ὅλος λείψει», ὅπως γράφει ὁ Κύπριος ἐθνικός μας ποιητὴς Βασίλης Μιχαηλίδης.

Ἡ Ἁγία Φιλοθέη

Μεταξὺ τῶν Νεομαρτύρων ἐξέχουσα θέση κατέχει ἡ Ἁγία Φιλοθέη ἡ Ἀθηναία (1539-1589). **Τὸ** κατὰ κόσμον ὄνομά της Ρηγούλα. **Πατέρας** της ὁ λόγιος Ἄγγελος Μπενιζέλος καὶ μητέρα της ἡ Σηρίγη.

Ὅταν πέθαναν οἱ γονεῖς της καὶ χήρεψε, πούλησε τὴν περιουσία της καὶ δημιούργησε κοντὰ στὸ σπίτι της, στὴν Πλάκα, Μοναστήρι καὶ πολλὰ ἀνὰ τὴν Ἀττικὴ Μετόχια. **Ἐ**χουσα ζέουσα πίστη καὶ σημαντικὴ μόρφωση, ἐπιδόθηκε μὲ ζήλο στὴν προστασία τῶν κοριτσιῶν ἀπὸ τοὺς δυνάστες καὶ στὴν μόρφωσή τους καὶ στὴν ὑποστήριξη κάθε διωκόμενου ἀπὸ αὐτοὺς.

Ἡ δράση της προκάλεσε τὴν ὀργὴ τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι τὴν συνέλαβαν, τὴν φυλάκισαν καὶ τὴν βασάνισαν. **Μὲ** ἐπέμβαση τῶν Δημογερόντων ἀφέθηκε ἐλεύθερη.

Ὅμως σύντομα τὴν συνέλαβαν πάλι ἐκεῖ πὺν εἶναι τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, στὴν ὁδὸ Λευκωσίας, πὺν ἦταν μετόχι τῆς Μονῆς της. **Αὐτὴ** τὴν φορὰ τὴν μαστίγωσαν μὲ λύσσα, ἀφήνοντάς τὴν ἡμίθανῃ.

Τὴν παρέλαβαν οἱ Μοναχὲς της καὶ τὴν μετέφεραν στὸ ἄλλο μετόχι τῆς Μονῆς, στὴν Καλογρέζα (σῆμ. ἄλλως Καλογραία). **Ἐ**τσι ὀνομάστηκε ἡ περιοχὴ σὲ ἀνάμνηση τοῦ μαρτυρίου τῆς Ἁγίας καὶ τῆς προσφορᾶς της στὴν Ἐκκλησία καὶ στὸ Γένος). **Ἐ**κεῖ παρέδωσε τὸ πνεῦμά της, στίς 19 Φεβρουαρίου 1589.

Ἅγιοι Νεομάρτυρες τοῦ Χριστοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν!

(*) Ἐφημ. «Ἐστία», 5.1.2021, δελ. 6. Τοῦ Γιώργου Ν. Παπαθανασόπουλου • Ἐπιμέλ. ἡμετ.

1. Α' Ἐκδ. 1873, Φωτομηχανικὴ Ἐπανάκδοσις ἐκ τῆς Α' ἐκδόσεως, Ἐκδόσεις τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς Δημητσάνης, Ἐπιμέλεια-Εἰσαγωγή-Εὔρετήριον Ἰωάννας Γιανναροπούλου-Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Ἀθήναι, 1976, σελ. 20.

2. Ἄρθρο Στ. Ρ. «Οἱ Ὀρθόδοξοι κοινότητες ὑπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς Σουλτάνους», εἰς Τόμο «Βυζαντινὴ παράδοση μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης», ΜΙΕΤ, Ἀθήναι, 1994, σελ. 31.

3. Διον. Ζακυθινοῦ «Μεταβυζαντινὰ καὶ Νέα Ἑλληνικά», Ἀθήναι, 1978, σελ. 15-16.

4. Ἀνθίμου Παναρέτου «Τὸ Χρονικὸ τοῦ χωρίου Λύσης», Πνευματικὴ Κύπρος, τ. 15 (1961) σελ. 116.

5. Σπύρου Βρυώνη «Ἡ παρακμὴ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν Μικρὰ Ἀσία καὶ ἡ διαδικασία ἐξισλαμισμοῦ (11ος – 15ος αἰώνας), ΜΙΕΤ, Ἀθήναι, 1996, σελ. 320.

6. Κωστή Κοκκινόφτα «Ἐξισλαμισμοὶ καὶ ἐπαναχριστιανισμοὶ στὴν Κύπρο», Κέντρο Μελετῶν Ἱεραῶς Μονῆς Κύκκου, Λευκωσία, 2019, σελ. 31.

7. Œuvres complètes de Gennade Scholarios, L. Petit, X.A. Sideridès, M. Jugie (Paris 1928-1936) IV, 219.